

ADVIES
VAN 17 NOVEMBER 2021
OVER DE STARTNOTA GEWESTELIJK RUP
HERKENRODEBOSSEN EN DE WIJER

INHOUD

I.	SITUERING.....	1
II.	ALGEMENE BEOORDELING	1
III.	RUIMTELIJKE PLANDOELSTELLINGEN	2
IV.	RUIMTELIJKE AFWEGING.....	2
V.	MAATSCHAPPELIJK DRAAGVLAK.....	3

I. SITUERING

1. SARO ontving op 3 oktober 2021 een adviesvraag van het departement omgeving over de startnota bij het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan ‘Herkenrodebossen en de Wijer’.¹ Met voorliggend advies, goedgekeurd door de raad op 17 november 2021, komt de raad tegemoet aan de vooropgestelde adviestermijn van 60 dagen.
2. Het gewestelijk RUP ‘Herkenrodebossen en de Wijer’ omvat het deelgebied ‘Herkenrodebossen’ in Hasselt en Herk-de-Stad alsook het deelgebied ‘de Wijer’ in Nieuwerkerken en Hasselt.

De startnota verduidelijkt dat het plan wordt opgemaakt in uitvoering van de richtinggevende en bindende bepalingen van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen. Het gaat hierbij om de bepalingen m.b.t. de afbakening van de gebieden van de natuurlijke en agrarische structuur. Deze bepalingen zijn voor de regio Haspengouw-Voeren verder uitgewerkt in een gebiedsgerichte en geïntegreerde ruimtelijke visie op landbouw, natuur en bos.

Het gewestelijk RUP ligt tevens in lijn met de visie op het regionaalstedelijk gebied Hasselt-Genk, met name de aanleg van een stadsbos aan de rand van het stedelijk gebied. Daarnaast zal met het plan het vastgestelde landschapsatlasrelict ‘Herkenrodebossen en kasteel van Stevoort’ vertaald worden naar een erfgoedlandschap.

II. ALGEMENE BEOORDELING

3. SARO formuleert volgende strategische aandachtspunten bij de voorliggende startnota bij het gewestelijk RUP ‘Herkenrodebossen en De Wijer’:
 - a. De raad ondersteunt de globale doelstellingen van het geplande gewestelijk RUP met name het vrijwaren en versterken van de open ruimte waarbij bos, natuur en landbouw centraal staan, met aandacht voor landschapsontwikkeling, erfgoed en recreatief medegebruik.
 - b. De raad dringt er evenwel op aan om in de startnota de algemene doelstellingen inzake ‘het realiseren van een robuust en (bio-)divers boslandschap’ en ‘ruimte geven aan duurzame grondgebonden landbouw’ verder te concretiseren voor het deelgebied ‘Herkenrodebossen’. De raad vraagt duidelijkheid omtrent de ruimtelijke doelstellingen die met het geplande gewestelijke RUP worden beoogd.
 - c. De raad dringt er bovendien op aan om in de startnota duidelijk aan te geven hoe met het gewestelijk RUP een volwaardige ruimtelijke afweging tussen de diverse doelstellingen zal worden gerealiseerd. Dit moet zich onder meer vertalen in een ruimtelijke structuurschets met aanduiding van de geplande strategische ruimtelijke ontwikkelingen in het gebied.
 - d. De raad wijst tevens op de noodzaak om het maatschappelijk draagvlak voor voorliggend gewestelijk RUP verder te onderbouwen en vraagt aandacht voor de standpunten terzake van Boerenbond, Natuurpunt en BBL.

Gezien bovenstaande strategische bemerkingen dringt de raad aan op een grondige herwerking van voorliggende startnota. SARO vraagt om de herwerkte startnota voor advies opnieuw voor te

¹ <https://omgeving.vlaanderen.be/grups/herkenrodebossen>

leggen aan de raad.

III. RUIMTELIJKE PLANDOELSTELLINGEN

4. De raad ondersteunt de doelstellingen van het geplande gewestelijk RUP gericht op het vrijwaren en versterken van de open ruimte waarbij bos, natuur en landbouw centraal staan, met aandacht voor landschapsontwikkeling, erfgoed en recreatief medegebruik. Het creëren van een klimaatadaptieve en gezonde leefomgeving is een overkoepelende doelstelling.
5. Voor het deelgebied 'Herkenrodebossen' worden deze doelstellingen in de startnota verder omschreven met name: a) het realiseren van een robuust en (bio-)divers boslandschap, b) ruimte geven aan duurzame grondgebonden landbouw en c) het beschermen van het (historische) bocagelandschap en het aanduiden van erfgoedelementen. Deze algemene doelstellingen zijn evenwel vaag en worden in de startnota onvoldoende geduid. De startnota geeft onvoldoende duiding van de ruimtelijke doelstellingen die met het geplande gewestelijk RUP worden beoogd.

Zo stelt de raad onder meer vast dat de startnota (pag.12) erkent dat de plandoelstelling inzake het 'realiseren van een robuust en (bio)divers boslandschap' breed is en verschillende ladingen dekt (o.a. behoud bestaande boskernen, bosuitbreiding, behoud open zones, bijkomende aanduiding VEN-gebieden, planologisch verankeren zonevreemde bossen).² De startnota formuleert vervolgens evenwel geen enkele aanzet om deze ruime en vage plandoelstellingen verder te duiden en te concretiseren.

Ook de algemene doelstelling inzake 'ruimte geven aan duurzame grondgebonden landbouw' wordt in de startnota (pag. 11) onvoldoende geduid en geconcretiseerd. De startnota stelt onder meer: *'de ruimtelijk-functionele samenhangende gebieden worden gevrijwaard voor landbouw en de aanwezige beroepsmatige landbouwbedrijfszetels krijgen steeds de mogelijkheid tot ontwikkeling.'* Dit wordt verder evenwel vertaald in eerder wollige en onduidelijke omschrijvingen zoals: *'Om de beroepsmatige landbouwers te beschermen en zekerheid te garanderen, moeten de verschillende functies van grondinname en grondgebruik in de open ruimte in evenwicht staan. Dit evenwicht wordt gegarandeerd door de ruimte multifunctioneel in te vullen waar dit kan.'*³

6. De raad dringt er op aan om in de startnota de algemene doelstellingen inzake 'het realiseren van een robuust en (bio-)divers boslandschap' en 'ruimte geven aan duurzame grondgebonden landbouw' 'verder te concretiseren voor het deelgebied 'Herkenrodebossen'. De raad verwijst hierbij naar het RSV en de doelstelling inzake het inbedden van landbouw, natuur en bos in goed gestructureerde gehelen. De raad vraagt aldus duidelijkheid omtrent de ruimtelijke doelstellingen die met het geplande gewestelijke RUP worden beoogd.

IV. RUIMTELIJKE AFWEGING

7. De raad merkt bovendien op dat de startnota voor het plangebied 'Herkenrodebossen' geen enkele duiding geeft van hoe met het gewestelijk RUP een volwaardige ruimtelijke afweging tussen de diverse ruimtelijke doelstellingen zal worden gerealiseerd.

Het is onduidelijk hoe de doelstelling 'het realiseren van een robuust en (bio)divers boslandschap'

² Beschermen, verbinden en bufferen van de oude bosrelicten door middel van bosuitbreiding en natuurverweving, Bosuitbreiding rond en tussen de andere of meer recente boskernen, Beschermen en realiseren van de verbindingen tussen de groengebieden door middel van KLE's, Behouden en beschermen van de bestaande bossen en de biologisch waardevolle vegetaties daarbuiten, Behoud en beschermen van bestaande KLE's, Vrijwaren van open ruimtes binnen het boslandschap, Inzetten op specifieke habitats om de biodiversiteit te ondersteunen zoals voedselarme graslanden met hoge natuurwaarde en KLE's; Bijkomend VEN en IVON aanduiden en streven naar een solide centrale boskern door het samenvoegen van de drie aanwezige VEN-gebieden tot één geheel, met mogelijk een verbinding naar het VEN-gebied van de Herkvallei.

³ Het deelgebied 'Herkenrodebossen' heeft een oppervlakte van 1652 ha waarvan - volgens de uitgevoerde Landbouwimpactstudie (startnota pag. 54) - 946 ha in landbouwgebruik is. Verdere verduidelijking van de doelstelling is tevens noodzakelijk gelet op de aanwezigheid van veeteeltbedrijven en serres in deze omgeving.

en anderzijds de plandoelstelling 'ruimte geven aan duurzame grondgebonden landbouw' zullen worden afgestemd. Enerzijds wil het voorliggend gewestelijk RUP bosuitbreiding realiseren, anderzijds wil de overheid ruimtelijk - functionele samenhangende gebieden vrijwaren voor landbouw en de aanwezige beroepsmatige landbouwbedrijfszetels steeds de mogelijkheid tot ontwikkeling geven.

De raad dringt er aldus op aan om deze ruimtelijke afweging in de startnota alsnog op te nemen. Dit moet zich onder meer vertalen in een ruimtelijke structuurschets met aanduiding van de gewenste ruimtelijke ontwikkelingen in het deelgebied. De startnota (pag. 17) verwijst naar enkele ruimtelijke principes en ruimtelijke concepten voor de gewenste ruimtelijke structuur voor de regio 'Vochtig Haspengouw'. Het is noodzakelijk deze ruimtelijke principes en concepten verder te vertalen in de gewenste ruimtelijke structuur voor het plangebied 'Herkenrodebossen'.

V. MAATSCHAPPELIJK DRAAGVLAK

8. De raad wijst tevens op de noodzaak om het maatschappelijk draagvlak voor voorliggend gewestelijk RUP verder te onderbouwen en vraagt aandacht voor de standpunten terzake van Boerenbond, Natuurpunt en BBL.

Standpunt Boerenbond

Boerenbond bekritiseert de methodiek die vanuit de Vlaamse overheid wordt gehanteerd om in het plangebied tot bosuitbreiding te komen, zijnde door vooreerst in te zetten op een zwaar aankoopbeleid van percelen gelegen in agrarisch gebied en vervolgens een RUP-proces op te starten, waardoor "ruimtelijke afwegingen" reeds grotendeels zijn gemaakt voor de aanvang van het RUP-proces, dit zonder enige participatie -of inspraakmogelijkheid vanuit de land- en tuinbouwsector.

Deze methodiek is bovendien in strijd met de afspraken in het Vlaamse regeerakkoord (2019-2024) dat stelt dat in eerste instantie moet worden ingezet op de bebossing van niet-beboste als bos bestemde gebieden of waar mogelijk natuurgebieden, en slechts in tweede instantie op te bestemmen gebieden.

Boerenbond is niet akkoord met de vermelding (pagina 11) van de startnota dat de absolute ondergrens van de netto bosuitbreiding 135 ha is in deelgebied Herkenrodebossen. Dit strookt niet met de gewenste ruimtelijke structuur (mei 2005) voor de regio Haspengouw en Voeren waar voor wat betreft de bosuitbreiding rond het Herkenrodebos slechts melding wordt gemaakt van een "richtcijfer bosuitbreiding ca 135 ha" (pagina 39). De startnota gaat kennelijk verder door te stellen dat 135 ha netto bosuitbreiding de absolute ondergrens is en dat waar mogelijk opportuniteiten worden gegrepen om extra bos te realiseren (pagina 13).

Terecht stelt de startnota dat de sinds 2005 aangeplante bossen planologisch worden verankerd. Tevens dient mede gelet op het gevoerde aankoopbeleid prioritair te worden ingezet op bebossing van agrarisch bestemde gebieden die in eigendom zijn van terreinbeherende verenigingen en van de overheid.

Vervolgens stelt Boerenbond vast dat de impact op landbouw in het planningsproces slechts beperkt zal worden onderzocht. De startnota luidt dat de effecten van de ruimtelijke herbestemmingen in beeld worden gebracht door middel van een ruimtebalans of GIS-analyse (pagina 72). Dit is ruimschoots onvoldoende om de effecten op landbouw afdoende in beeld te brengen. Boerenbond dringt aan op de opmaak van een landbouweffectenrapport (LER) om na te gaan op welke wijze de bijkomende bos – natuur en erfgoeddoelstellingen de minste impact genereren op de bedrijfsvoering van in of rond het plangebied aanwezige land- en tuinbouwbedrijven.

Tenslotte bekritiseert Boerenbond de doelstelling dat enkel zal worden ingezet op "duurzame en grondgebonden landbouw". Er kan bezwaarlijk vanuit het ruimtelijk beleid een keuze worden gemaakt voor het gewenste type van landbouw. De in of rond het plangebied actieve of aanwezige land- en tuinbouwbedrijven waaronder ook veeteeltbedrijven en serres, zouden

centraal moeten staan in de doelstelling m.b.t. landbouw. Boerenbond dringt er op aan dat de toekomst van deze bedrijven wordt gevrijwaard en niet wordt gehypothekeerd (vb. door de bijkomende aanduiding van VEN waarvoor een verscherpte natuurtoets in het kader van vergunningverlening geldt).

Standpunt Natuurpunt en BBL

Al 25 jaar ambieert de Vlaamse overheid de realisatie van 10.000 ha bos, zowel planologisch als effectief. De realisatie raakt amper vooruit, terwijl de nood voor dit bos alsmaar toeneemt (o.a. het klimaat- en het IHD-beleid, zijnde de instandhoudingsdoelstellingen voor Europese natuur). Het Vlaamse regeerakkoord (2019-2024) is op dit punt dan ook duidelijk: 'Uiterlijk tegen 2030 leggen we 10.000 hectare bijkomend bos aan, waarvan minstens 4.000 hectare deze regeerperiode'. Met het oog op een efficiënte inzet van middelen zet de Vlaamse regering prioritair in op 'veranderingsruimte', via een zeer beperkt aantal welgemikte GRUPs, gekoppeld aan realisatie (o.a. Herkenrodebossen). Het is dan ook logisch dat de startnota van deze GRUPs meer aandacht schenken aan de beoogde verandering (hier het herstel van voormalig bos) dan wel het behoud van het huidig landgebruik dat door ontbossing er voor zorgde dat gaandeweg de ecologische grenzen van de omgeving werden overschreden.

Deze GRUPs vertrekken dan ook vanuit een duidelijke keuze. Dit kan in de startnota ook beter zo benoemd worden. Het is ook logisch dat de planning vertrekt vanuit de ecologische behoeften en potenties van het gebied, dan wel de potentiële impact van de te herstellen natuur op de bestaande en zelfs toekomstige economische activiteiten. De Vlaamse regering is duidelijk in haar Visie 2050: het zijn de economische activiteiten die zich ontplooiën binnen de ecologische grenzen van de planeet, niet omgekeerd. Kwantitatieve doelstellingen op niveau van het GRUP maken de planopgave concreet, en legt de focus op de veranderopgave. Het voorkomt op het einde van de rit alleszins een lege doos. Het vooropgesteld aantal van 135 ha is bovendien zeer weinig in verhouding tot de nationale doelstellingen, alsook de potenties van het gebied. Dat blijkt ook door de recente terreinrealisaties van ANB. Een LER is mogelijks nuttig op het moment van realisatie en dus het te ontwikkelen flankerend beleid, doch werkt contraproductief in de fase van het ontwerp waar een LIS reeds de nodige info verschaft. Tot slot dient benadrukt dat het biodiversiteitsbeleid in Vlaanderen een veel groter areaal aan open habitat (vennen, moerassen, heides, graslanden) vereist dan bos. Er kan dan ook niet verwacht worden dat alle heil wordt gevonden in de bestaande eigendommen van deze organisaties daar zij ook en vooral deze andere habitats dienen.